

11. Εξωτικά Μορφήματα

Για να κατανοήσουμε καλύτερα τις έννοιες της μορφής (Morphe) και του μορφήματος (Morphem) ας τα δούμε στο πλαίσιο εντελώς διαφορετικών γλωσσών και γλωσσικών οικογενειών.

Για παράδειγμα, ας δούμε τα ακόλουθα:

mātu
tātu
koutou
rātu
māua
tāua
kōua
rāua

Τι παρατηρείτε?

Πρόκειται για κλίση -αλλά στην γλώσσα των Μαορί (Maori - Αρχικοί κάτοικοι - γηγενείς της Νέας Ζηλανδίας)

Ανήκει στην οικογένεια των Ανατολικών Πολυνησιακών Γλωσσών (Eastern Polynesian languages).

Πληθυντικός αριθμός

mātu (we, exc), tātu (we, inc), koutou (you), rātu (they).

we, exc = we exclusive (Exklusiv) = wir (aber Du/Ihr nicht) = εμείς (αλλά όχι εσύ/εσείς)

we, inc = we inclusive (Inklusiv) = wir (unter uns) = εμείς (μεταξύ μας)

Δυϊκός αριθμός (Αρχαία Ελληνικά: γεν., δοτ. *τοῖν νεανίαιν ἄτρείδαιν στρατιώταιν ποιηταῖν*)

māua (we two, exc), tāua (we two, inc), kōua (you two), rāua (they two).

we, exc = we two exclusive (Exklusiv) = wir zwei (aber Du/Ihr nicht) = εμείς οι δύο (αλλά όχι εσύ/εσείς)

we, inc = we two inclusive (Inklusiv) = wir zwei (unter uns) = εμείς οι δύο (μεταξύ μας)

Έχουμε (γραμματικά) μορφήματα – πληροφορίες που δεν έχουμε στα Νέα Ελληνικά, τα Γερμανικά και τα Αγγλικά (grammatische Morpheme):

(1)

- τον δυϊκό αριθμό

(2)

- την έννοια exclusive (Exklusiv) – αποκλείω τους συνομιλητές μου / τον συνομιλητή μου

/ inclusive (Inklusiv) – συμπεριλαμβάνω τους συνομιλητές μου/ τον συνομιλητή μου

Άλλα παραδείγματα με τον δυϊκό αριθμό στην γλώσσα Μαορί

Tēnā koe: hello (to one person) = Γειά σου

Tēnā kōua: hello (to two people) = Γειά σας (για δύο άτομα)

Tēnā koutou: hello (to more than two people) = Γειά σας (για περισσότερα από δύο άτομα)

Είχαμε αναφέρει ότι η Γλώσσα είναι ένα σύστημα περιγραφής και κωδικοποίησης των πληροφοριών με στόχο την επικοινωνία.

Το μόρφημα, μικρότερη μονάδα της Γλώσσας που φέρει μιας κάποιας μορφής/είδους πληροφορία (Morphem: Die kleinste bedeutungstragende Einheit der Sprache) και η Μορφολογία, σε συνδυασμό με την Σύνταξη και την Φωνητική-Φωνολογία, αποτελεί την ανατομία των λέξεων της Γλώσσας.

Η Μορφολογία, σε συνδυασμό με την Σύνταξη και την Φωνητική-Φωνολογία, αποτελεί τον τρόπο κωδικοποίησης των πληροφοριών σε κάθε λέξη και, κατά συνέπεια, σε κάθε γλώσσα.

Όπως αναφέραμε, οι διαφορετικές γλώσσες του Κόσμου έχουν διαφορετικά συστήματα περιγραφής και κωδικοποίησης των πληροφοριών.

Επίσης αναφέραμε ότι ορισμένες γλώσσες μοιάζουν περισσότερο μεταξύ τους στον τρόπο περιγραφής και κωδικοποίησης των πληροφοριών, άλλες λιγότερο.

Εδώ, λοιπόν έχουμε ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα γλώσσας που ανήκει σε πολύ διαφορετική γλωσσική οικογένεια από τις γλώσσες που ξέρουμε:

tusaatsiarunnanngittualuujunga = μία λέξη (1)

Ας την αναλύσουμε (με την βοήθεια της Μορφολογίας) την λέξη αυτή

tusaa- - to hear – (hören – ακούω = θέμα λεξικού μορφήματος – Stamm eines lexikalischen Morphems)

και ακολουθούν πέντε (5) καταλήξεις (Suffixe)

-tsiaq- well (gut - καλά)

-junnaq- be able to (können -μπορώ)

-nngit- not (nicht -δεν)

-tualuu- very much (sehr -πολύ)

-junga 1st pers. singular present indicative non-specific

(1ste Person Singular, Präsens, Indikativ, nicht spezifisch

-1^ο πρόσωπο ενικού, ενεστώτας, οριστική, αορίστος αριθμός)

Δηλαδή, η λέξη tusaatsiarunnanngittualuujunga αντιστοιχεί με την πρόταση

I can't hear very well

«Δεν μπορώ να ακούσω καλά» / «Ich kann nicht sehr gut hören»

Πρόκειται για την γλώσσα Inuit που ανήκει στις Εσκιμο-Αλεούτιες γλώσσες (Eskimo-Aleut languages), οι οποίες, λόγω του φαινομένου αυτού θεωρούνται συγκολλητικές γλώσσες (agglutinative languages) και πολυσυνθετικές γλώσσες (polysynthetic languages).

Υπάρχουν και μορφήματα με χρήση που δεν είναι ούτε καθαρά γραμματική ούτε καθαρά λεξική αλλά μάλλον πραγματολογική, όπως τα «ευγενικά» μορφήματα στα Ιαπωνικά:

iku "go" (πάω, πηγαίνω – gehen)

ikimasu (polite form – τυπική ευγένεια συναλλαγής)

irassharu (honorific speech - ευγένεια σεβασμού, σε επικοινωνία με υψηλά ή σεβάσμια πρόσωπα)

ukagau or mairu (humble speech – σε επικοινωνία μεταξύ στενών φίλων και μελών οικογένειας)

Προθέματα (prefixes, Präfixe) ευγένειας-σεβασμού σε τυπική συμπεριφορά ή σε επικοινωνία με σεβάσματα (πρόσωπα):

o-
go-"

gohan (μαγειρεμένο ρύζι)
o-mizu (= νερό)
o-tomodachi (= φίλος)

12. Εφαρμογές

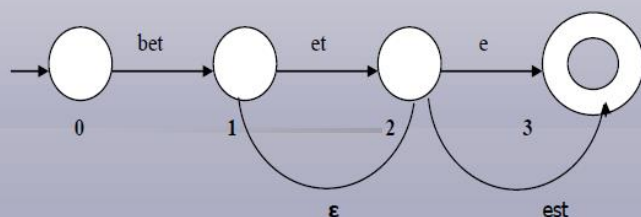
Όπως είχαμε αναφέρει, την Κλίση (Flexion) ακολουθούνται συγκεκριμένοι κανόνες.

Οι κανόνες αυτοί εύκολα μπορούν να περιγραφούν με «αυτοματοποιημένες» διαδικασίες, όπως κλίνουμε ρήματα, ουσιαστικά και επίθετα.

Οι «αυτοματοποιημένες» διαδικασίες επεξεργάζονται σε εφαρμογές Πληροφορικής, όπως για παράδειγμα, οι αυτόματοι διορθωτές κειμένου (για Γραμματική – Σύνταξη) και σε εφαρμογές Υπολογιστικής Γλωσσολογίας - Ηλεκτρονικής Λεξικογραφίας.

Εδώ έχουμε ένα αυτόματο – την απεικόνιση ενός αυτόματου μηχανισμού – που κλίνει το ομαλό ρήμα “beten”

**Bitte ergänzen Sie die folgenden Diagrammen (Automaten):
Für die Präsens und Präteritumformen
von “beten” (Trommer, 2004) :**

Στο πρώτο στάδιο («κατάσταση – state» 1) το αυτόματο αναγνωρίζει το θέμα – λεξικό μόρφημα “bet” (Stamm, lexikalisches Morphem).

Για την αναγνώριση του παρελθοντικού χρόνου Präteritum, στο δεύτερο στάδιο («κατάσταση – state» 2) το αυτόματο αναγνωρίζει το πρώτο μέρος της κατάληξης “et” και, στην συνέχεια, στο τρίτο στάδιο («κατάσταση – state» 3) το αυτόματο αναγνωρίζει το δεύτερο μέρος της κατάληξης “et” ή “est”, ανάλογα με το πρόσωπο (Person) και τον αριθμό (Numerus).

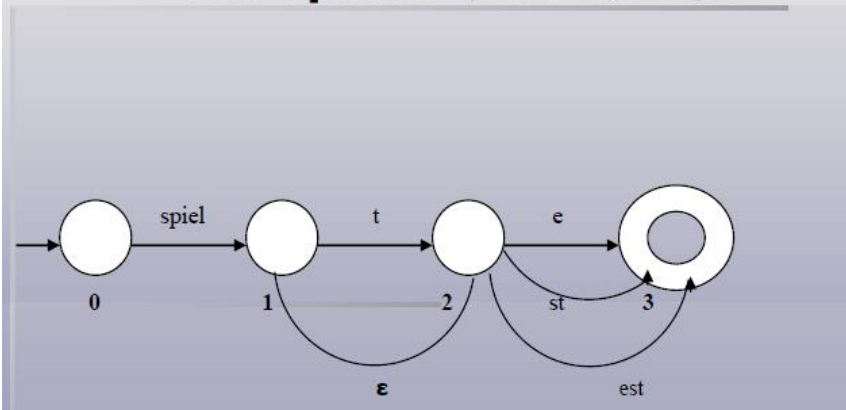
Στο δεύτερο και στο τρίτο στάδιο επεξεργασίας («κατάσταση – state» 2 και («κατάσταση – state» 3), το αυτόματο αναγνωρίζει και επεξεργάζεται την κατάληξη (Suffix) παρελθοντικού χρόνου Präteritum που αποτελεί γραμματικό μόρφημα (grammatisches Morphem).

Για την αναγνώριση του Ενεστώτα (Präsens), στο δεύτερο στάδιο («κατάσταση – state» 2) το αυτόματο προχωράει απευθείας στο τρίτο στάδιο («κατάσταση – state» 3) αναγνωρίζοντας την κατάληξη “et” ή “est”, ανάλογα με το πρόσωπο (Person) και τον αριθμό (Numerus).

Το δεύτερο στάδιο («κατάσταση – state» 2) παρακάμπτεται με μηδενική είσοδο δεδομένων (σύμβολο «ε»).

Ομοίως, και στην απεικόνιση ενός αυτόματου μηχανισμού – που κλίνει το ομαλό ρήμα “spielen”.

**Bitte ergänzen Sie die folgenden Diagrammen (Automaten):
Für die Präsens und Präteritumformen
von “spielen” (Trommer, 2004) :**

Στο πρώτο στάδιο («κατάσταση – state» 1) το αυτόματο αναγνωρίζει το θέμα – λεξικό μόρφημα “spiel” (Stamm, lexikalisches Morphem).

Για την αναγνώριση του παρελθοντικού χρόνου Präteritum, στο δεύτερο στάδιο («κατάσταση – state» 2) το αυτόματο αναγνωρίζει το πρώτο μέρος της κατάληξης “t” και, στην συνέχεια, στο τρίτο στάδιο («κατάσταση – state» 3) το αυτόματο αναγνωρίζει το δεύτερο μέρος της κατάληξης “e”, “st” ή “est”, ανάλογα με το πρόσωπο (Person) και τον αριθμό (Numerus).

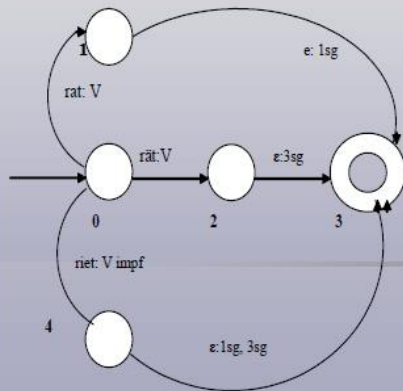
Στο δεύτερο και στο τρίτο στάδιο επεξεργασίας («κατάσταση – state» 2 και («κατάσταση – state» 3), το αυτόματο αναγνωρίζει και επεξεργάζεται την κατάληξη (Suffix) παρελθοντικού χρόνου Präteritum που αποτελεί γραμματικό μόρφημα (grammatisches Morphem).

Για την αναγνώριση του Ενεστώτα (Präsens), στο δεύτερο στάδιο («κατάσταση – state» 2) το αυτόματο προχωράει απευθείας στο τρίτο στάδιο («κατάσταση – state» 3) αναγνωρίζοντας την κατάληξη “e”, “st” ή “est”, ανάλογα με το πρόσωπο (Person) και τον αριθμό (Numerus).

Το δεύτερο στάδιο («κατάσταση – state» 2) παρακάμπτεται με μηδενική είσοδο δεδομένων (σύμβολο «ε»).

Για τα ανώμαλα ρήματα, στο πρώτο στάδιο («κατάσταση – state» 1) το αυτόματο αναγνωρίζει τις διάφορες μορφές του θέματος– λεξικού μορφήματος (Stamm, lexikalisches Morphem). Εδώ πρόκειται για τα αλλόμορφα (Allomorphe – morphologisch bedingte Allomorphe) rat, rät και riet των χρόνων Präsens και Imperfekt.

**Bitte ergänzen Sie die folgenden Diagrammen
(Automaten):
Für die Präsens und Imperfktformen von “raten”
(Trommer, 2004) :**

Στο δεύτερο στάδιο («κατάσταση – state» 2) το αυτόματο προχωράει απευθείας στο τρίτο στάδιο («κατάσταση – state» 3) αναγνωρίζοντας την κατάληξη “e” ή μηδενική είσοδο δεδομένων (σύμβολο «ε») –εδώ είναι μηδενικό μόρφημα (Nullmorphem)- ανάλογα με το πρόσωπο (Person) και τον αριθμό (Numerus).

Στην ηλεκτρονική λεξικογραφία, οι λέξεις –λήμματα (εδώ το ομαλό ρήμα waten – περπατώ μέσα στο νερό -Αγγλικά «to wade») αναλύονται και επεξεργάζονται βάσει της διάσπασής τους σε μορφήματα με το θέμα (Stamm – εδώ αναφέρεται ως “Wurzel”) και καταλήξεις / προθέματα (Affixe: Suffixe, Präfixe).

Παρόμοια πρακτική ακολουθείται και για τις Παραγωγές (Derivata).

Οι σύνθετες λέξεις (Komposita) αναλύονται στα επιμέρους συστατικά τους (Bestandteile) και τα μέρη του λόγου που τα αποτελούν. Για παράδειγμα, μια σύνθετη λέξη (Kompositum) που αποτελείται από δύο ουσιαστικά (Nomen – nouns) καταγράφεται και επεξεργάζεται ως «NN».